

ارزشیابی دانشجویان از تدریس اساتید در اوایل ترم و تأثیر آن بر نتایج ارزشیابی اساتید در پایان ترم

هایده هورسان، رزا هورسان*، سولماز روشندل، مهراندخت نکاوند

چکیده

مقدمه: یکی از اهداف سیستم‌های آموزشی، بهبود کیفیت تدریس و رضایت دانشجویان از دوره درسی است. پژوهش حاضر به منظور بررسی تأثیر ارزشیابی دانشجویان از تدریس اساتید در اوایل ترم بر نتایج ارزشیابی اساتید در پایان ترم طراحی گردید.

روش‌ها: در این مطالعه مداخله‌ای شاهددار، تعداد ۳۰ نفر از اعضای هیأت‌علمی دانشکده پرستاری - مامایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد پزشکی تهران در دو گروه تجربی و شاهد قرار گرفتند. در هر دو گروه ارزشیابی در اوایل و پایان ترم انجام شد، نتایج ارزشیابی اوایل ترم، در اختیار اساتید گروه تجربی قرار گرفت. در پایان ترم، پس از انجام ارزشیابی پایانی تفاوت نمرات ارزشیابی اوایل ترم و پایان ترم در دو گروه مقایسه شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه حاوی اطلاعات دموگرافیک و فرم ارزشیابی دانشجویان از تدریس اساتید بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های آماری توصیفی، تی مستقل، تی زوج، یا آزمون‌های ناپارامتری ویلکاکسون و من-ویتنی استفاده گردید.

نتایج: میانگین اختلاف نتایج ارزشیابی اوایل ترم با پایان ترم در دو گروه شاهد و تجربی ($t=4/51$ و $P<0/01$) تفاوت معناداری را نشان داد. در گروه شاهد ($\bar{x}=0/05$ ، $sd=0/06$) و در گروه تجربی ($\bar{x}=0/49$ ، $sd=0/03$) ($P<0/01$).

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش نشان‌دهنده تأثیر مثبت انجام ارزشیابی دانشجویان از اساتید در اوایل ترم است. آگاهی اساتید در طول ترم از نظرات دانشجویان، می‌تواند سبب ارتقای کیفیت تدریس آنان شود و رضایت‌مندی دانشجویان را ارتقا دهد.

واژه‌های کلیدی: ارزشیابی استاد، کیفیت تدریس، رضایت‌مندی دانشجویان.

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / ۱۳۹۷، ۱۸(۲۵): ۲۲۵ تا ۲۳۳

مقدمه

نظام‌های آموزشی که به نوعی به عنوان سرمایه‌گذاری در نیروی انسانی در نظر گرفته می‌شوند، نقش عمده‌ای در ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی

کشور ایفا می‌کنند(۱). یکی از اهداف اصلی این مؤسسات آموزش عالی ارتقای فرآیند آموزش بوده و ارزشیابی در این مؤسسات از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است(۲). بررسی و شناسایی نظرات دانشجویان و اساتید به عنوان دو عضو اصلی سیستم ارزشیابی اساتید می‌تواند راهنمای مناسبی برای برطرف کردن مشکلات موجود در نظر گرفته شود(۳). در روند ارزشیابی، مهارت اساتید در آموزش و تدریس مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد و اصلاح فرایند نظام آموزشی در دانشگاه‌ها بدون در نظر گرفتن نتایج و پیامدهای ارزشیابی، اعتبار زیادی ندارد. با استفاده از

* نویسنده مسؤو: رزا هورسان، گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، علوم پزشکی تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. rhoursan@iautmu.ac.ir
هایده هورسان، گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، واحد سنج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنج، ایران. h_hoorsan@sbmu.ac.ir
سولماز روشندل، گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. Sroshandel@iautmu.ac.ir
مهراندخت نکاوند، گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. m.nekavand@srbiau.ac.ir
تاریخ دریافت مقاله: ۹۶/۶/۱۱، تاریخ اصلاحیه: ۹۶/۸/۱۰، تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۰/۵

نتایج ارزشیابی می‌توان فرایندهای آموزشی را ارتقا بخشیده و باعث بهبود عملکرد شغلی مدرسین شد (۴). به منظور ارتقای مستمر یک سیستم آموزشی، به ابزاری برای ارائه بازخوردهای مناسب نیاز است. ارزشیابی، بازخوردی از یک فرایند است که بر اساس آن میزان حصول یا عدم حصول به اهداف را مورد سنجش قرار می‌دهد، مهم‌ترین اهداف ارزشیابی عبارتند از: ۱- کمک به اساتید در جهت اصلاح و بهبود روش‌ها و فعالیت‌های آموزشی از طریق ارزشیابی تکوینی و به دست آوردن اطلاعات و داوری‌ها و پیشنهادهایی در این خصوص و ۲- کمک به مدیران و مسئولین مؤسسات آموزشی، در تصمیم‌گیری‌های مربوط به استخدام، ارتقا، ترفیع و سایر امتیازهای شغلی که از طریق ارزشیابی تراکمی به دست می‌آید (۵ تا ۷). در صورت اجرای صحیح، نتایج آن نشان‌دهنده نقاط قوت و ضعف آموزش است و در تحول نظام آموزشی مؤثر ثمر خواهد بود (۸). اصلاح فرآیند نظام آموزشی در دانشگاه‌ها بدون توجه به نتایج و پیامدهای ارزشیابی، اعتبار چندانی نخواهد داشت (۹).

از آنجا که تدریس یک فرآیند گروهی و تعاملی دو طرفه است و طی آن فراگیران و مدرس از یکدیگر تأثیر می‌پذیرند، امروزه ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان در دانشگاه‌های دنیا بیش از هر روش دیگر مورد استفاده قرار می‌گیرد (۲). ارزشیابی در کشور ایران نیز بسیار مرسوم بوده و در دانشگاه‌های مختلف با روش‌های گوناگونی از جمله با پرسشنامه‌های مختلف انجام می‌شود. علی‌رغم اهمیت این نوع ارزشیابی در بسیاری از مطالعات، در برخی متون به این نکته اشاره شده است که ارزشیابی نقش چندانی در افزایش کیفیت آموزشی نداشته است. عدم انجام منظم و دقیق، انعکاس نامناسب نتایج به اساتید و دانشجویان و عدم تغییر در روش‌های تدریس اساتید به طوری که دانشجویان بتوانند بازتاب نظراتشان را بعد از ارزشیابی مشاهده کنند، از جمله

نواقص این ارزشیابی‌ها است (۱۰). بر همین اساس در زمینه آموزش پزشکی نیز، یکی از بهترین استراتژی‌ها، شناسایی وضعیت موجود و تشخیص نقاط قوت و ضعف آموزش است (۱۱) از طرفی آموزش پزشکی به دلیل مسؤلیت دانش‌آموختگان آن در برابر جان انسان‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و از این رو امروزه توجه و تلاش فراوانی در زمینه ارتقای کیفیت مستمر در سیستم‌های آموزش پزشکی صرف می‌گردد (۱۲). برخی مطالعات در کشور نشان می‌دهد که در دانشگاه‌های علوم پزشکی روش‌های ارزشیابی در آخر هر نیمسال به صورت اجباری انجام گرفته و به علت اعتقاد اکثریت دانشجویان مبنی بر عدم تأثیر آن در تغییر روش‌های تدریس اساتید، معمولاً نمی‌تواند خالی از اشکال باشد (۱۰).

برخی از مطالعات نشان دهنده آن است که تعامل بین کیفیت آموزش، رضایت‌مندی دانشجویان و روش‌های مربوط به ارزشیابی بندرت مورد بررسی قرار گرفته است (۱۳). شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد، نتایج ارزشیابی، به این امر که اطلاعات در طول دوره آموزشی و یا پس از تکمیل دوره جمع‌آوری شده باشد بستگی دارد و این ذهنیت را ایجاد می‌کند که آیا ارزشیابی میان دوره‌ای می‌تواند به بهبود پاسخ‌گویی دانشجویان منجر گردد. در یک متاآنالیز مقایسه نتایج ارزشیابی میان ترم و پایان ترم نشان‌دهنده آن بود که ارزیابی در طول ترم، سهم قابل توجهی در بهبود آموزش داشته است. تجزیه و تحلیل یافته‌های حاصل از مطالعات اثر مثبت و تقویت شده بازخورد دانشجویان را تأیید می‌کند (۱۴ و ۱۵) و بارها نشان داده شده که ارزشیابی در اوایل دوره آموزشی به عنوان یک ابزار برای استخراج بازخورد دانشجویان مفید است. ارزشیابی در طول ترم، فرصتی به مربیان می‌دهد که نیازها و انتظارات دانشجویان را در نظر گرفته و پتانسیلی برای افزایش رضایت‌مندی آنان فراهم آورد. با این حال مطالعات در این خصوص بسیار

محدود است (۱۶).

درس دو واحدی و تمایل به شرکت در مطالعه بود. همسانی دو گروه از نظر سن و سابقه تدریس مورد بررسی قرار گرفت و برای همسانی دو گروه از نظر آسان یا سخت بودن دروس، شرط تخصصی بودن درس برای ورود به پژوهش در نظر گرفته شد. در صورت عدم ارائه نتایج ارزشیابی پایانی یا تغییر استاد درس در طول ترم، نمونه‌ها از پژوهش خارج می‌شدند. در نهایت تعداد ۳۰ نفر از اساتید انتخاب گردیدند که دو نفر به علت در اختیار نگذاشتن نمرات ارزشیابی پایانی، از پژوهش حذف گردیدند. ویژگی‌هایی از جمله سن، جنس، وضعیت تأهل، مرتبه علمی، سابقه تدریس، سابقه تدریس واحد درسی در نیم سال دوم ۹۵-۹۴، مورد پرسش قرار گرفت.

در گروه تجربی از مجموع ۶۶ دانشجو ثبت نام شده در کلاس (۱۴ کلاس)، در ارزشیابی اوایل ترم ۴۳۵ دانشجو (۹۳/۳۵٪) و در ارزشیابی پایانی ۴۴۵ دانشجو (۹۵/۴۹٪) شرکت داشتند و در گروه شاهد از مجموع ۴۵۸ دانشجو ثبت نام شده (۱۴ کلاس)، در ارزشیابی اوایل ترم ۳۹۶ (۸۶/۴۶٪) و در ارزشیابی پایانی ۴۲۲ (۹۲/۱۴٪) شرکت نمودند.

نمرات ارزشیابی هر استاد در اوایل ترم با نمرات پایانی خودش مقایسه گردید و میزان تغییر نمرات ارزشیابی مورد بررسی قرار گرفت.

برای گردآوری داده‌ها از فرم ارزشیابی اساتید ده سؤالی با مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده شد. این پرسشنامه در چهار حیطه مهارت تدریس (۲ سؤال)، تأثیرگذاری (۳ سؤال)، عاطفی (۳ سؤال) و علمی (۲ سؤال) طراحی شده است و در طی سالیان متمادی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم پزشکی تهران، جهت ارزشیابی اساتید به کار می‌رود. پس از اضافه کردن فرم مشخصات فردی اساتید و یک سؤال باز (مبنی بر پیشنهادات شما برای ارتقای کیفیت تدریس چیست) به این پرسشنامه، جهت تعیین روایی از روش اعتبار محتوا

یکی از مشکلات ارزشیابی‌هایی که به طور معمول در دانشگاه‌ها انجام می‌شود، این است که در پایان ترم صورت می‌گیرد و تا آن زمان اساتید از نظرات دانشجویان اطلاعات منسجمی ندارند، که در صورت لزوم تغییراتی را در شیوه تدریس خود اعمال نمایند و از طرفی چنانچه پس از آماده شدن نتایج ارزشیابی پایان ترم، اساتید نقاط ضعف تدریس خود را شناسایی کرده و در تدریس ترم بعدی، تغییرات را در نظر بگیرند، می‌توان گفت که از اطلاعات و نظرات مربوط به یک گروه از دانشجویان برای دانشجویان دیگری با توانایی‌ها و نقاط ضعف متفاوت استفاده کرده‌اند. چنانچه برای رفع این مشکلات ارزشیابی میان ترم در نظر گرفته شود، باید توجه داشت که تا آماده شدن و در اختیار استاد قرار گرفتن نتایج، زمان کافی برای اعمال تغییرات باقی نمی‌ماند. از آنجا که تلاش برای ارتقای کیفیت تدریس بر عهده اساتید است، پژوهش حاضر با هدف تعیین تأثیر ارزشیابی دانشجویان از تدریس اساتید در اوایل ترم بر نتایج ارزشیابی اساتید در پایان ترم در جهت بهبود کیفیت تدریس اساتید و رضایت بیشتر دانشجویان انجام شد.

روش‌ها

در این مطالعه مداخله‌ای شاهد دار که در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۵-۹۴ انجام شد، نمونه پژوهش برابر جامعه پژوهش بود، بنابراین لیست اعضای هیأت علمی واجد شرایط مطالعه در دانشکده پرستاری-مامایی واحد پزشکی تهران استخراج شد و سپس در صورت وجود معیارهای پژوهش، واحدهای پژوهش به صورت تصادفی و با انجام قرعه کشی در دو گروه مساوی تجربی و شاهد قرار گرفتند. معیارهای ورود به مطالعه شامل تدریس درس تخصصی، حداقل دو سال سابقه هیأت علمی، حداقل سابقه یک ترم تدریس با عنوان درسی مشابه، تدریس درس فقط توسط یک استاد، ارائه

صورت برقرار نبودن شرط توزیع نرمال از آزمون ناپارامتریک ویلکاکسون استفاده گردید. برای انجام آزمون‌های آماری از نرم‌افزار SPSS-21 استفاده گردید.

نتایج

در این پژوهش تعداد ۳۰ واحد پژوهش به دو گروه مساوی تجربی و شاهد تقسیم شدند. همه‌ی اساتید دروس تخصصی که شرایط ورود به پژوهش را داشتند، خانم بودند. یک نفر از اعضای هیأت علمی مرد به علت عدم تدریس درس تخصصی و یک نفر دیگر هم به علت عدم ارائه نتایج از پژوهش حذف گردید. در نهایت تحلیل داده‌ها بر روی ۲۸ نمونه انجام گردید.

در گروه تجربی، حداقل سن ۳۲ و حداکثر آن ۵۸ سال بود و در گروه شاهد حداقل سن ۳۴ و حداکثر آن ۵۶ سال بود. اغلب اساتید در هر دو گروه، در رده سنی بالای ۴۵ سال قرار داشتند. دو نفر (۲۸/۱۴٪) از اساتید در گروه تجربی و یک نفر (۱۴/۷٪) در گروه شاهد مجرد و بقیه متأهل بودند. اغلب واحدهای پژوهش در هر دو گروه دارای سابقه تدریس ۱۴-۱۰ سال بودند. برای اکثر واحدهای مورد پژوهش سابقه تدریس واحد درسی مورد نظر کمتر از ۵ ترم بود.

نتایج آزمون تی مستقل و در صورت برقرار نبودن شرط نرمال بودن داده‌ها آزمون من-ویتنی، از نظر مشخصات دموگرافیک و سوابق تدریس و همچنین پاسخ به گویه‌های پرسشنامه اساتید در اوایل ترم، بین دو گروه اختلاف آماری معناداری نشان نداد ($P > 0.05$).

نتایج آزمون تی مستقل، بین میانگین نتایج ارزشیابی اوایل ترم در هر چهارحیطه‌ی عاطفی، مهارت تدریس، علمی و تأثیرگذاری و همچنین در میانگین کل پرسشنامه ارزشیابی اساتید در دو گروه از نظر آماری اختلافی نشان نداد (جدول ۱).

جدول ۱: مقایسه میانگین و انحراف معیار نتایج ارزشیابی

استفاده شد. بدین ترتیب که پرسشنامه از طریق مطالعه کتب و مقالات معتبر علمی و با توجه به اهداف پژوهش تدوین گردید و پس از آن در اختیار ۱۰ تن از اعضای هیأت علمی دانشگاه قرار گرفت. پیشنهادات بررسی و اعمال گردید. در مطالعه حاضر برای پایایی پرسشنامه ارزیابی اساتید، پرسشنامه در اختیار ۳۰ تن از دانشجویان قرار گرفت به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ محاسبه گردید.

در دو گروه تجربی و شاهد، پس از اخذ اجازه از اساتید و هماهنگی‌های لازمه با اساتید و دانشجویان و توضیح در مورد اهداف پژوهش، پرسشنامه‌ها در هفته‌های چهارم تا پنجم از شروع ترم تکمیل شد. در ضمن امکان خروج از مطالعه در هر زمان و محرمانه بودن اطلاعات به واحدهای مورد مطالعه توضیح داده شد.

احتمال تعجیل دانشجویان برای ترک کلاس می‌توانست بر دقت دانشجویان برای پاسخ‌گویی به سؤالات ارزشیابی اوایل ترم تأثیر بگذارد جهت کنترل این مشکل، زمان تکمیل پرسشنامه‌ها برای ارزشیابی اوایل ترم با هماهنگی اساتید و دانشجویان در ابتدای جلسه درس، در هفته چهارم و یا پنجم تعیین گردید.

نتایج ارزشیابی اوایل ترم و خلاصه نظرات دانشجویان برای ارتقای کیفیت تدریس، در هریک از دروس، تا قبل از هفته ششم آماده و به صورت محرمانه فقط به اساتید گروه تجربی در درس مربوطه ارائه گردید. در پایان ترم نیز مجدداً نتایج ارزشیابی هر دو گروه با کسب مجوز از اساتید، جمع‌آوری و میزان تغییر نمرات نسبت به ارزشیابی اوایل ترم مورد مقایسه قرار گرفت. در این پژوهش از آمار توصیفی و تحلیلی و آزمون‌های آماری تی مستقل، تی زوج، من ویتنی، ویل کاکسون استفاده شده است. برای مقایسه میانگین‌ها در دو گروه از آزمون تی و در صورت برقرار نبودن شرط توزیع نرمال از آزمون ناپارامتریک من ویتنی استفاده شد، برای مقایسه تغییرات قبل و بعد در یک گروه از آزمون تی زوج و در

ارزشیابی اساتید در اوایل ترم در دو گروه تجربی و شاهد به تفکیک حیطه‌ها

گروه‌ها	شاهد	تجربی	t	P
عاطفی	۳/۳۵±۰/۱۵	۳/۴۰±۰/۲۱	-۰/۶۳	P=۰/۵۴
مهارت تدریس	۳/۱۹±۰/۲۲	۳/۱۶±۰/۴۴	-۰/۲۲	P=۰/۸۳
علمی	۳/۳۲±۰/۱۶	۳/۴۶±۰/۲۳	۱/۸۸	P=۰/۰۷
تأثیرگذاری	۳/۱۸±۰/۱۹	۳/۰۴±۰/۳۷	-۱/۲۸	P=۰/۲۱
میانگین کل	۳/۲۵±۰/۱۵	۳/۲۵±۰/۰۳	-۰/۰۱۴	P=۰/۹۹

محاسبه گردید و سپس میانگین اختلاف این نتایج در دو گروه مورد مقایسه قرار گرفت. نتایج آزمون تی مستقل و در صورت برقرار نبودن شرط نرمال بودن داده‌ها آزمون من-ویتنی نشان داد که اختلاف بین میانگین تفاوت نتایج ارزشیابی اوایل ترم با پایان ترم در دو گروه شاهد و تجربی در گویه‌های مختلف پرسشنامه ارزشیابی اساتید، از نظر آماری معنادار است. (جدول ۲) (P=۰/۰۰۹ و P=۰/۰۰۱).

در انتهای ترم پس از جمع‌آوری نتایج ارزشیابی پایانی، در هر دو گروه تفاوت ارزشیابی پایانی و اوایل ترم

جدول ۲: مقایسه میانگین اختلاف نمرات ارزشیابی اساتید در اوایل و پایان ترم در دو گروه تجربی و شاهد به تفکیک گویه‌های پرسشنامه

گروه‌ها	تفاوت نمرات ارزشیابی (اوایل ترم با پایان ترم) گروه شاهد	تفاوت نمرات ارزشیابی (اوایل ترم با پایان ترم) گروه تجربی	Z	p
حضور و ترک به موقع کلاس و شرکت منظم در کلیه جلسات درس	-۰/۰۰۵(۰/۰۱)	۰/۲۶(۰/۲۶)	Z=-۲/۶۲	=۰/۰۰۹
علاقه به تدریس و داشتن طرح درس	-۰/۰۰۳(۰/۰۰۶)	۰/۴۴(۰/۳۷)	Z=-۴/۳۳	<۰/۰۰۱
ارائه سر فصل دروس و رعایت تدریس آنها	-۰/۱۰(۰/۲۳)	۰/۴۲(۰/۳۳)	t=۴/۸۳	<۰/۰۰۱
قدرت تفهیم و انتقال مطالب درسی	-۰/۰۹(۰/۱۸)	۰/۶۲(۰/۶۲)	Z=-۳/۴۹	<۰/۰۰۱
وسعت اطلاعات و معلومات در زمینه درس و ارائه مطالب و منابع جدید	-۰/۰۰۴(۰/۰۰۹)	۰/۳۶(۰/۲۵)	Z=۳/۸۹	<۰/۰۰۱
اداره و کنترل کلاس ضمن تمایل به مباحث علمی	-۰/۰۵(۰/۱۶)	۰/۶۱(۰/۵۷)	Z=-۳/۷۷	<۰/۰۰۱
ایجاد انگیزه مطالعه و پژوهش و خلاقیت ذهنی در دانشجویان	-۰/۰۰۴(۰/۰۰۹)	۰/۶۱(۰/۴۳)	Z=۴/۵۴	<۰/۰۰۱
نحوه ارزیابی از پیشرفت علمی دانشجویان در طول نیمسال تحصیلی	-۰/۰۰۴(۰/۰۰۹)	۰/۷۶(۰/۴۹)	Z=-۴/۵۹	<۰/۰۰۱
نحوه سلوک و رفتار با دانشجویان و رعایت احترام متقابل	-۰/۱۳(۰/۲۹)	۰/۲۶(۰/۲۶)	Z=-۳/۵۲	<۰/۰۰۱
در مجموع شما شیوه تدریس و رفتار این استاد را چگونه ارزیابی می‌کنید	-۰/۰۸(۰/۲۷)	۰/۶۰(۰/۴۶)	Z=-۴/۶۱	<۰/۰۰۱

عاطفی، مهارت تدریس، علمی و تأثیرگذاری و همچنین میانگین کل، نتایج آزمون من ویتنی و تی مستقل معنادار بود (P<۰/۰۰۱) (جدول ۳).

میانگین تفاوت نمرات ارزشیابی در حیطه‌های مختلف نیز در گروه تجربی و شاهد مقایسه شد. همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، در هر چهار حیطه:

جدول ۳: مقایسه میانگین و انحراف معیار تفاوت نمرات ارزشیابی اساتید در اوایل ترم با پایان ترم در دو گروه تجربی و شاهد به تفکیک حیطه‌ها

گروه‌ها	تفاوت نمرات ارزشیابی (اوایل ترم با پایان ترم) گروه شاهد	تفاوت نتایج ارزشیابی (اوایل ترم با پایان ترم) گروه تجربی	Z	p
عاطفی	-۰/۰۷(۰/۱۳)	۰/۳۷(۰/۲۷)	Z=-۴/۴۲	<۰/۰۰۱

مهارت تدریس	-۰/۰۵(۰/۰۸)	۰/۰۷(۰/۰۴)	Z=-۴/۳۷	<۰/۰۰۱
علمی	۰/۰۰۴(۰/۰۰۸)	۰/۳۶(۰/۲۵)	Z=-۳/۸۶	<۰/۰۰۱
تأثیرگذاری	۰/۰۰۴(۰/۰۰۹)	۰/۶۱(۰/۴۳)	Z=-۴/۵۴	<۰/۰۰۱
میانگین کل	۰/۰۵(۰/۰۶)	۰/۴۹(۰/۳۵)	t=-۴/۵۱	<۰/۰۰۱

بحث

پژوهش حاضر با هدف، تعیین تأثیر ارزشیابی دانشجویان از اساتید در اوایل ترم بر نتایج ارزشیابی پایان ترم، در دانشکده پرستاری-مامایی دانشگاه آزاد واحد پزشکی تهران انجام شد.

نتایج نشان دهنده اختلاف معنادار بین میانگین نمرات ارزشیابی اوایل ترم با پایان ترم در تمامی گویه‌ها و در حیطه‌های عاطفی، مهارت تدریس، علمی و تأثیرگذاری پرسشنامه ارزشیابی اساتید در دو گروه تجربی و شاهد بود و علاوه بر آن اختلاف معناداری نیز بین میانگین نمره کل پرسشنامه ارزشیابی اساتید در پایان ترم در دو گروه مشاهده گردید. لذا میزان تغییر نمرات کلی نیز در گروه مورد به طور معناداری نسبت به گروه شاهد بالاتر بود.

در تحقیق کلمنسن (Clemmensen) و همکارانش مشاهده شد که در زمینه‌های رضایت دانشجویان، فعالیت‌های آموزشی و ارتباطات، بین دو گروه (با و بدون دسترسی اطلاعات ارزشیابی میان ترم) اختلاف معناداری از نظر آماری وجود دارد، بنابراین ارزشیابی میان دوره‌ای به منظور ارتقای کیفیت یاددهی و تدریس جهت درک بیشتر دانشجویان تأثیرگذار است (۱۵). در این پژوهش برخی از پیشنهادات دانشجویان نیز سبب ایجاد تغییراتی در شیوه تدریس یا کنترل فضای فیزیکی کلاس شده بود. از جمله آنها می‌توان به استفاده بیشتر از شیوه پرسش و پاسخ، استفاده از بلندگو برای بهتر شنیده شدن صدای استاد، تغییر کلاس به علت نامناسب بودن نور و دمای کلاس و تغییر زمان کلاس اشاره کرد.

بولاک (Bullock) در تحقیق کیفی خود نشان داد که

جمع‌آوری نظرات دانشجویان به صورت میان دوره‌ای یک تصویر فوری از درک دانشجویان در خصوص یک دوره درسی را فراهم می‌کند و این در حالی است که هنوز اعمال تغییرات تا پایان ترم امکان‌پذیر است (۱۷). نتایج تحقیق کیفی کوک-ساتر (Cook-Sather) بر این موضوع تأکید می‌کند که ارزشیابی میان مدت موجب تغییر وضعیت دانشجو نیز می‌گردد، زمانی که دانشجو تصور می‌کند فقط موظف است حقوق و وظایفی که سیستم برایش تعریف کرده را اجرا نماید در یک نقش جدید قرار می‌گیرد و می‌بیند که ساختارهای قدرتی که عمیقاً در نظام آموزشی تعبیه شده، تغییر کرده و صدای آن‌ها نیز شنیده می‌شود و این امر موجب همدلی بیشتر دانشجویان و اساتید می‌گردد (۱۸). نتایج تحقیق کوتزر (Keutze) نشان داد که دانشجویان معمولاً تمایلی به ارائه نظرات منفی در اوایل ترم ندارند و صرفاً مشتاق ارائه پیشنهادات برای تغییر هستند (۱۹). ویک (Veck) در تحقیق خود به این نتیجه رسید که ارزشیابی مشارکتی تدریس در اوایل ترم می‌تواند مزایای عملکرد خوب را به عنوان یک تیم تقویت کند و معلومات مفیدی را برای بهبود دوره به مدرس می‌دهد (۱۶). ارزشیابی مشارکتی ذاتاً ایدئولوژی دانشجویان در فرایند یادگیری را ترویج می‌دهد و برای گسترش مفهوم مسئولیت مشترک می‌تواند یک ابزار مفید در نظر گرفته شود.

در حالی که در این تحقیق نشان داده شد که ارزشیابی اوایل دوره می‌تواند مزایای متمایزی در ارائه بازخورد برای اعضای هیأت علمی داشته باشد و بسیاری از تحقیقات دیگر نیز آن را تأیید کردند، و برخی از مشکلات ارزشیابی، با ارزشیابی اوایل و میان دوره‌ای

بسیار مؤثر است. گاهی سؤالات باز اطلاعات مفیدی در رابطه با اداره کلاس به مدرس می‌دهد و در صورت طرح موارد در کلاس، دانشجویان از اختلاف نظر هم دوره‌های خود شگفت زده شده و از تغییرات اعمال شده براساس بازخورد خود قدرانی خواهند کرد.

در این مطالعه مقایسه ارزشیابی ترم جاری با ارزشیابی ترم‌های قبل اساتید انجام نشد، زیرا تدریس در هر ترم، می‌تواند سبب تغییر در تجربیات اساتید گردد و همچنین دانشجویان در ترم‌های مختلف، نظریات و خواسته‌های متفاوتی خواهند داشت. تغییر محیط فیزیکی کلاس نیز می‌تواند به طور غیرمستقیم بر نتایج ارزشیابی تأثیر داشته باشد، لذا مقایسه‌ی ارزشیابی اساتید در ترم‌های مختلف با محدودیت‌هایی رو به رو است.

از نقاط قوت این پژوهش می‌توان به طراحی دو گروهی آن اشاره کرد. بسیاری از مطالعات انجام شده برای بررسی تأثیر ارزشیابی میان ترم اساتید، به صورت یک گروهی انجام شده‌اند.

از محدودیت‌هایی پژوهش حاضر این است که، اغلب دروس تخصصی دانشکده توسط اساتید هیأت‌علمی خانم ارائه می‌شدند و اساتید مرد وارد این پژوهش نگردیدند، لذا می‌توان پیشنهاد کرد پژوهش‌های مشابه در سایر دانشکده‌ها صورت گیرد

نتیجه‌گیری

به طور کلی هدف و اساس کلیه تحقیقات و مطالعاتی که در زمینه آموزش پزشکی در سطح جهان انجام می‌شود، تقویت علمی رشته‌های علوم پزشکی است.

با توجه به نتایج این مطالعه که حاکی از آن است که ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان در اوایل ترم سبب بهبود نتایج ارزشیابی پایانی می‌شود، مدیران آموزشی می‌توانند با فراهم نمودن امکانات لازم برای انجام ارزشیابی اوایل ترم و ارائه بازخورد به اساتید،

تسکین می‌یابد، اما کلایسون (Clayson) و همکاران به این نتیجه رسیدند که در بهترین حالت، ارزشیابی اندازه‌گیری درک آموزشی دانشجویان است که جایگزین یادگیری واقعی آنان نیست (۲۰). از طرف دیگر مادن (Madden) و همکاران اثر هولو را در ارزشیابی میان ترم گوشزد می‌کنند و معتقدند که دانشجویانی که با دیدگاه‌های مثبت و یا منفی افراطی مواجه می‌شوند تمایل خود را به مشارکت در ارزشیابی از دست خواهند داد (۲۱).

نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که بیش‌ترین اختلاف میانگین نتایج ارزشیابی اوایل با پایان ترم در حیطه تأثیرگذاری در گروه تجربی بوده است. نوبخت و رودباری اظهار داشتند که مقررات اداری، ظواهر فردی و اجتماعی و روابط متقابل استاد و دانشجو بیش‌ترین امتیاز را از نظر دانشجویان در رابطه با کیفیت تدریس به خود اختصاص داده است (۱۰)، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که ارزشیابی اوایل ترم بیش‌ترین تأثیر را در زمینه رضایت دانشجویان فراهم خواهد کرد. نتایج به دست آمده از این مطالعه نشان می‌دهد در گروه بدون دسترسی به نتایج ارزشیابی اوایل ترم، در تمامی گویه‌ها نمرات ارزشیابی پایان ترم نسبت به اوایل ترم کاهش یافته، در تحقیق کلمنسن (Clemmensen) و همکاران نیز اختلاف میانگین ارزشیابی اوایل با پایان ترم در تمامی گویه‌ها منفی به دست آمده بود (۱۵)، که نشان‌دهنده آن است که عدم اطلاع مدرس از نظرات دانشجو در طول دوره درسی منجر به فاصله عمیق‌تر دانشجو و مدرس می‌گردد و بدینی دانشجویان را به کیفیت تدریس افزایش می‌دهد.

کوتزر اذعان داشت در بسیاری از تحقیقات انجام شده فقط بازخورد در رابطه با جنبه‌های آموزشی مد نظر قرار گرفته می‌شود در صورتی که موارد دیگر از جمله شلوغی کلاس، نامناسب بودن فضای آموزشی، نامناسب بودن زمان کلاس نیز در یادگیری دانشجو

موجبات ارتقای کیفیت تدریس را فراهم نمایند.

با کد اخلاقی IR. IAU. TMU. REC. 1394. 35 است. نویسندگان بر خود لازم می دانند از مسئولین پژوهشی دانشگاه و همچنین اساتید و دانشجویان شرکت کننده در پژوهش که همکاری لازم را در اجرای این پژوهش داشتند، قدردانی نمایند.

قدردانی

این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه آزاد اسلامی واحد پزشکی تهران به شماره ۰۷/۲۵/۵/۱۰۶۳

منابع

1. Vakili A, Hajaghajani S, RashidyPour A, Ghorbani R. [An investigation of factors influencing student evaluation of teacher performance: A comprehensive study in Semnan University of Medical Sciences]. Koomesh. 2011; 12(2): 93–103.[Persian]
2. Moosavi H, Makarem A, Bonyadimanehs M. [Instructors' Viewpoints about the Teacher Evaluation System and the Influencing Factors at the Faculty of Dentistry, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran]. Journal of Mashhad Dental School. 2017; 40(4): 371–80. [Persian]
3. Amini M, Honardar M. [The view of faculties and medical students about evaluation of faculty teaching experiences]. Koomesh. 2008; 9(3): 171–8. [Persian]
4. Vahabi ahmad, Rahmani S, Rostami S, Vahabi B, Hosseini M, Roshani D. [Factors affecting teacher evaluation scores: the students' viewpoints of Kurdistan University of Medical Sciences]. Iranian Journal of Medical Education. 2015; 15: 111–21. [Persian]
5. Ghafourian Borujerdi M, Shakournia A, Elhampour H. [Evaluation Results Feed back to Faculty Members of Ahvaz Medical University and its Effect on Improving the Quality of Teaching]. Iranian Journal of Medical Education. 2003; 3 (2) :41-46. [Persian]
6. Emdadi S, Amani F, Soltanian, Reza A, Imani B, Maghsoud A, et al. A Study of Reliability and Validity of the Teacher Evaluation Form and Factors Affecting Student's Evaluation of Teachers. Strides Dev Med Educ. 2013; 10(1): 87–94 .
7. Dehghani M, Nakhaee N. Faculty evaluation by students: a review of criticisms. Strides Dev Med Educ. 2013; 9(2): 102–9 .
8. Shojaee AA, Foroughi AA, Saeidian N. [A Survey Of Teaching Skills Workshops Influencing Professors' Performance In University Students' Classrooms]. Quarterly Journal of Sociological Studies of Youth. 2016; 6(21): 119–34 .
9. Dargahi H, Mohammadzadeh N. [Faculty Members' Evaluation by Students: Valid or Invalid]. Iranian Journal of Medical Education. 2013; 13(1) :39-48.[Persian]
10. Nobakht maliheh, roodbari M. [Arzyabiye Daneshjooyan Az Keyfiyate Tadrīs Asatid Dar Daneshgahe Oloom Pezeshkiye Tehran]. Teb Va Tazkiyeh. 2011; 21(1): 22–6.[Persian]
11. Vakili Z, Momen-Heravi M, Moravveji S A, Abdi F, Yavari M.[Evaluation of Educational Departments of Kashan Shahid Beheshti Teaching Hospital] . Iranian Journal of Medical Education. 2017; 17 :43-53. [Persian]
12. Motaarefi H, Orujlu S, Habibzade H, Sakhaie Sh. [The Attitude Of Students Of Nursing And Public Health Faculty On Their Teachers' Evaluation, 2011]. Journal of Urmia Nursing And Midwifery Faculty. 2014; 11(10): 798–805.[Persian]
13. Smimou K, Dahl DW. On the relationship between students' perceptions of teaching quality, methods of assessment, and satisfaction. Journal of Education for Business. 2012; 87(1): 22–35 .
14. Penny AR, Coe R. Effectiveness of consultation on student ratings feedback: A meta-analysis. Rev Educ Res. 2004; 74(2): 215–253 .
15. Clemmensen LH, Sliusarenko T, Christiansen BL, Ersbøll BK. Proceedings of the 5th International Conference on Computer Supported Education, 2013 May 5-8, p. 303-310; Germany: SciTePress; 2013 .
16. Veeck A, O'Reilly K, MacMillan A, Yu H. The Use of Collaborative Midterm Student Evaluations to Provide Actionable Results. Journal of Marketing Education. 2016; 38(3): 157–169 .
17. Bullock CD. Online Collection of Midterm Student Feedback. New Directions for Teaching and

- Learning. 2003; 96: 95–102 .
18. Cook-Sather A. From traditional accountability to shared responsibility: the benefits and challenges of student consultants gathering midcourse feedback in college classrooms. *Assessment & Evaluation in Higher Education*. 2009; 34(2): 231–41 .
  19. Keutzer CS. Midterm evaluation of teaching provides helpful feedback to instructors. *Teaching of Psychology*. 1993; 20(4): 238–40 .
  20. Clayson DE. Student Evaluations of Teaching: Are They Related to What Students Learn?: A Meta-Analysis and Review of the Literature. *Journal of Marketing Education*. 2009; 31(1): 16–30 .
  21. Madden TJ, Dillon WR, Leak RL. Students' Evaluation of Teaching: Concerns of Item Diagnosticity. *Journal of Marketing Education*. 2010; 32(3): 264–74.

Early-Semester Student Evaluation of Faculty Members Teaching and Its Effect on Results of End-of-Semester Faculty Members Evaluation

Hayde Hoorsan¹, Roza Hoorsan², Solmaz Roshandel³, Mehrandokht Nekavand⁴

Abstract

Introduction: One of the goals of educational systems is improvement of teaching quality and students' satisfaction with the curricula. The current study was designed to assess the effect of early-semester student evaluation of faculty members teaching on results of end-of-semester evaluation of faculty members.

Methods: In this interventional study with control group, 30 faculty members of the faculty of nursing and midwifery at Islamic Azad University, Tehran Medical Branch were divided randomly into experimental and control groups. Early- and end-of-semester evaluations were carried out for both groups and the experimental group faculty members were provided with the early-semester evaluation results. The difference between the early- and end-of-semester evaluation scores was compared in both groups. Data collection tools were a demographic information questionnaire and a teaching evaluation form. The data were analyzed by descriptive statistics, independent t-test, paired t-test, and non-parametric Wilcoxon and Mann-Whitney tests.

Results: There was a statistically significant difference in the mean scores of early- and end-of-semester evaluations ($t=4.51, p<0.001$) between the control group ($x\bar{=}0.05, SD=0.06$) and the experimental group ($x\bar{=}0.49, SD=0.35$).

Conclusion: The results pointed out the positive effect of early-semester students' evaluation of faculty members. Faculty members' awareness of students' viewpoints during the semester can improve their teaching quality as well as students' satisfaction.

Keywords: Faculty member evaluation, teaching quality, student's satisfaction

Addresses:

- ¹ Department of Midwifery, Faculty of Nursing and Midwifery, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran. Email: h_hoorsan@sbmu.ac.ir
- ² (✉) Department of Midwifery, Faculty of Nursing and Midwifery, Tehran Medical sciences, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: rhoursan@iautmu.ac.ir
- ³ Department of Midwifery, Faculty of Nursing and Midwifery, Tehran Medical sciences, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: Sroshandel@aiutmu.ac.ir
- ⁴ Department of Midwifery, Faculty of Nursing and Midwifery, Tehran Medical sciences, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: m.nekavand@srbiau.ac.ir